

DE LAATSTE FRIESE OOIEVAAR GAF
NIET BESTAANDE JONGEN „Vliegles”

Is volgend jaar ‚earrebarre’ in Friesland een uitgestorven vogel?

Door S. J. van der Molen

De wijfjesooievaar, die op bevrijdingsdag 5 mei neerstreek op het paalnest op het erf van de veehouder D. Maat, te Luxwoude, gaf dezer dagen „vliegles”. Zij deed plichtsgetrouw, alsof zij haar jongen het vliegen moest „voor-doen”, maar het was een zinloze en ook tragische vertoning. Want er zijn helemaal geen jongen en er is ook geen mannetje geweest. Deze eenzame „eibert” is de enige van haar soort, die in dit seizoen in Friesland een nest bewoont. Vogelkenners vrezen, dat dit wel eens de laatste „Friese” ooievaar kan zijn en dat in 1971 Friesland ook een provincie zonder ooievaars wordt, zoals er helaas al verscheidene zijn. En dan te bedenken, dat vorig jaar de Hearrewei te Luxwoude soms vol auto’s stond en er bussen met toeristen stopten om het zeldzame tafereel te aanschouwen van een ooievaarsnest met drie (levendige) jongen!

De familie Maat kan eigenlijk nóg niet geloven, dat het nest niet meer volledig bewoond zal worden en dat het vertrouwde geklepper voorgoed zal verstommen. De ooievaars hebben ook zo lang hier hun woonstee gehad! Enkele jaren na 1930 waaide er van de stelp een schoorsteenbord af en direct begon een paartje ooievaars op de schoorsteen te bouwen. De Maats zagen de komst van de alom nog steeds „vereerde” vogels met vreugde, maar er zaten toch ook bezwaren aan de vestiging vast: weldra „roun de wite ferve by it dak del” en aangezien het drinkwater toen nog uit een regenwaterbak moest komen, ontstond er een onhoudbare toestand. De heer Maat die toen nog een jongen was, herinnert het zich nog goed:

„Wy hiene achter, yn it hiem in iipsike beam to stean. Dêr hawwe wy doe in weinfiel (wagenrad) opbrocht en dêr takkebosken en in paer plankjes op lein. De fûgels binne dêr doe daliks hinneret en alle jieren hawwe se ien of twa jongen hawn. Mar op in kear is der wakker fochten (mei oare eiberts) en sûnt dy tiid bleau it nêst leech. Der hawwe in lyts tweintich jier alhiel gjin eiberts west, al kaem der wol ris ien to sjen. Mar yn 1965 kaem der earst ien en op it lêst in twaddenien, mar doe wie it to let om to brieden. Pas yn 1966 kaem der in paer to nusseljen en dy krigen ien jong.”

In 1967 vlogen beide toen geboren jongen uit, in 1968 verloren de beide jongen op het nest het leven in een noodweer en vorig jaar werd met drie

jonge vogels het spectaculaire maximum bereikt, dat op duizenden foto's en dia's vereeuwigd werd. Serieuze vogelvrienden kwamen soms drie keer op één dag een kijkje nemen.

Familieleven

Het gezin Maat heeft de laatste jaren met grote belangstelling en van zeer nabij het familieleven van de ooievaars gevolgd. Het heeft de vogel leren kennen als een verdelger van mollen, het heeft op warme dagen de ouden de jongen water op het nest zien brengen en waargenomen, dat de nog zeer jonge vogels al naar de nestrand waggelden om keurig hun behoefte „bûtendoar” te doen (het nest bleef zodoende schoon!). Het heeft ook geconstateerd, dat de ouden de jongen voortdurend in het oog hielden: toen eens een jong de gevaarlijke naburige Rijksweg 43 was „overgestoken”, werd de durfal prompt naar het nest teruggebracht: „De iene foarop, de oare der achteroan.”

En de eenzame laatste ooievaar van dit jaar? De vogel legde drie (uiteraard onbevruichte) eieren — één werd door de roeken stukgepikt, de andere zijn in goede handen — en verlaat 's morgens „om melkenstijd” zijn acht meter hoog gelegen woning om er als regel pas tegen donker terug te keren. De hele dag zwerft ze in de omgeving rond en komt maar zelden op het erf, tenzij daar gemaaid wordt. Aan voedsel schijnt het overigens niet te ontbreken, want, aldus de heer Maat met een opmerkelijke biologische onderscheiding: „froasken binne hjir net folle mear, mar kikkerts genôch.”

Snelle achteruitgang

Niettemin: binnenkort zal het toch al weinig meer bekende goed-Friese woord „earrebarre” in het Friese woordenboek als „verouderd” moeten worden vermeld, eenvoudig door afwezigheid van de bijbehorende vogel. Hoe snel is de stand gedaald! De heer G. Bosch deelde ons daarover opmerkelijke cijfers mee, daarbij vooruitlopende op zijn komende publicatie „De earrebarren yn Fryslân”. Uit een overzicht sinds 1930 blijkt, dat 1936 en 1939 met elke 56 (!) nesten-met-jongen in Friesland topjaren waren. In 1940 waren er nog 50 en in 1941 „kaem de klap”: er werden toen slechts 23 nesten geteld, een aantal dat sindsdien steeds verder gedaald is. De heer Bosch zei te veronderstellen, dat mogelijk de oorlogshandelingen in West-Europa toen een rol hebben gespeeld, al staat het — op grond van buitenlandse literatuur — wel vast, dat de ooievaar zich terugtrekt uit landen die veel met kunstmest werken en gelijk blijft of zelfs toeneemt in streken, waar de landbouw minder intensief wordt bedreven.

In de jaren dertig werden er in Nederland ook wel ooievaars geroofd om naar landgoederen in Engeland te worden verkocht, waar ze gekortwiekt als siervogels rondliepen. De jacht in Afrika mag ook niet worden vergeten: toen bleek, dat de inboorlingen bij voorkeur ooievaars met een ring aan een poot schoten, is in Nederland het ringen van jonge dieren beëindigd. De heer Bosch heeft zoals hij zei „kilo's” correspondentie over de stand van de

ooievaars, die in 1966 voor het laatst met vier nesten met jongen (Oudega, Gorredijk, Tjalleberd, Rijperkerk) vertegenwoordigd was. Maar in de Leeuwarder Courant van 10 juli 1922 kon J. H. Riemersma berichten, dat Suawoude (toen twee) eenmaal vijftien nesten telde! Het klinkt als een sprookje.

- S. J. van der Molen, *Veluwelaan 10, Heerenveen.*

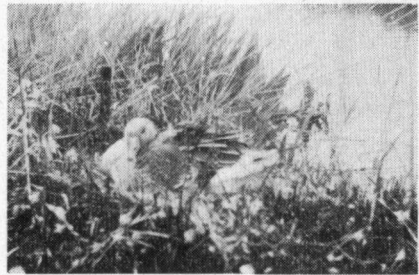
Is Rentokil-Vogelschrik wel zo onschuldig?

Op een aantal grote openbare gebouwen in ons land en in het buitenland is Rentokil-Vogelschrik aangebracht om de talrijke duiven en spreeuwen die de gebouwen in ernstige mate bevuilen, te weren. Omdat de buitenste laklaag van een aangebrachte strip niet kleeft, is het niet de kleefkracht, maar de veerkrachtigheid die de vogels bij het neerstrijken onaangenaam aandoet aan de poten, zodat zij een andere verblijfplaats gaan zoeken. Volgens de prospectus doodt of verwondt het middel geen vogels. De praktijk is dit jaar op het Haagse Binnenhof echter anders uitgevallen, aangezien er binnen drie maanden (7/4, 10/4 en 28/6) drie torenvalken in ernstige mate besmeurd zijn geraakt met de sterk klevende substantie. Twee van de vogels hebben het niet overleefd, de derde vogel wordt nog verzorgd. Ons bericht op pag. 277 als zou het hier een vergif betreffen is dus niet juist. Wij werden hierop door de Vereniging voor Vogelbescherming „'s Gravenhage en omstreken" opmerkelijk gemaakt. Ons restant stootvogels wordt dus zelfs tot in de steden nog bedreigd. Vogelbescherming onderzoekt deze kwestie en zal naar wij hopen het gebruik er van tegen kunnen gaan!
Red.

Broedende grauwe gans

Toen wij in het natuurmonument „de Lei" te Graft N.H. aan het varen waren zagen wij plotseling een gans zitten, versholen tussen het riet en gras. De vogel deed zeer geheimzinnig en bleek daar te broeden, want wij hadden een paar room-

kleurige eieren onder de veren zien steken. De eerste maal dat wij de broedende vogel ontdekten was eind maart. Begin april kwamen wij terug om met een oude boxcamera een foto te maken. De broedende gans gedroeg zich niet maken was agressief als wij er te dicht bijkwamen. Of het een wilde of een verwilderde grauwe gans is geweest kunnen wij niet zeggen. Ik dacht dat het de oostelijke vorm was, omdat hij een rose snavel met aan het eind een klein wit puntje had.

Toen onze biologielerares de foto van de grauwe gans in mijn plakboek zag, raadde zij mij aan deze vondst te melden. Mijn vriend waarmee ik samen was is Loek Hogenhout.

- Maarten Buys, (12 jaar) Theo Dorus Dobbestraat 50¹, Amsterdam-Slotermeer.

Enkele jaren geleden was er iemand in Wieringerwerf die wilde ganzen tam probeerde te maken, maar ze zijn allemaal weer verdwenen. Zijn er lezers die ons over het broedgeval nadere gegevens kunnen verschaffen?

Red.